

SERVET-İ FÜNUN DUYARLILIĞINI YANSITAN BİR MECMUA: ÂŞİYÂN VE DİZİNİ

Kahraman Bostancı*

Özet: 28 Ağustos 1324 /1908-27 Şubat 1325/1909 tarihleri arasında yayımlanan *Âşiyân* mecmuası içeriği ile Servet-i Fünun şiir ve sanat estetiğini yansıtan bir dergidir. Toplam 26 sayıdan ibaret olan bu dergide sanat, bilim, ahlak ve sosyal konuları ilgilendiren makale ve şiirler yer almaktadır.

Bu makalede, *Âşiyân* mecmuası genel hatlarıyla tanıtılıp diziniyle birlikte edebiyat ve sanat kamuoyunun dikkatine sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süreli yayınlar, *Âşiyân* ve Servet-i Fünun mecmuaları, sanat, edebiyat, şiir.

A MAGAZINE THAT REFLECTS THE SENSITIVITY OF SERVET-İ FÜNUN:
ÂŞİYÂN AND ITS INDEX

Abstract: This is a magazine about the content of *Âşiyân* magazine published between the dates 28 August 1324/1908, 27 February 1325/1909 which reflects Servet-i Fünun poetry and art aesthetics. This magazine, which consists of 26 issues, contains articles and poems about art, science, moral and social issues.

In this article, literature and art will be introduced to the interest of common opinion by explaining *Âşiyân* magazine in general terms with its index.

Keywords: Periodical magazine, *Âşiyân* and Servet-i Fünun magazines, art, literature, poem.

GİRİŞ

Zengin çağrışım ve müzikalitesiyle “*âşiyân*” kelimesi ve bu kelimenin Servet-i Fünun şair ve yazarları tarafından çeşitli çağrışımlar yaratacak düzeyde “*âşiyân-ı murg-i dil*” (gönül kuşunun yuvası), “*âşiyân-gîr*” (yuva tutan), “*âşiyân-sâz*” (yuva yapan) vb. tarzda kul-

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü.

lanılması, Servet-i Fünun şiir estetiğinin belirgin özelliklerinden sadece birinin de ipucunu verir.

Özel anlamda ise “âşiyân” kelimesi, Tevfik Fikret için çok şeyler ifade etmektedir. Şairin yalnızlık ve ıstırap günlerinde âdeta sığındığı bir liman olan Âşiyân, 1906’da inşa edilir. Âşiyân’ın planını çizen de Tevfik Fikret’tir. Göksu’nun tam karşısında yer alan, Boğaz’ın çok güzel bir bölümüne hâkim bir konumda bulunan Âşiyân, Fikret ve eşinin hayaller kurduğu bir mekândır. Âşiyân’ın iç dekorasyonu da Fikret’in ince zevkini yansıtmaktadır.¹

Âşiyân, Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’in özel teşebbüsü ile 19 Ağustos 1945 tarihinde Edebiyat-ı Cedide Müzesi’ne dönüştürülür.

Âşiyân mecmuasının bütün sayıları incelendiğinde, Tevfik Fikret’ten dört şiirinin (Hayat, Hemşirem İçin, Cenâb’ın Bir Mektûbuna, Abdulhak Hâmid) yayımlandığı görülür. Ona ithaf edilen şiirlerin sayısındaki fazlalık (Tevfik Fikret’e Rubâb-ı Şikeste İçin, Hayat-ı Hakikiye Sahnelerinden: Kezbân, Hisarlar Önünde, Nevâ-yı Andelib, Şifâ-yı Ezeli, Nazm-ı Ser-Âzâd-Yaz Gecesi, Timsâl-i Hayat) özellikle dikkati çekmektedir.

Âşiyân mecmuasındaki şiirlerin birçoğu muhteva yönüyle Tevfik Fikret ve diğer Servet-i Fünun şairlerinin şiir estetiğine yakındır.

Bütün bu özellikler, âşiyân kelimesinin Servet-i Fünun şiir estetiğindeki yeri ve özel olarak da Tevfik Fikret’in yaşadığı evin adı olması; aynı adı taşıyan mecmuada Tevfik Fikret’in şiirleriyle ona ithaf edilenlerin yer alması ve de bu mecmuadaki şiirlerin muhteva bakımından Servet-i Fünun şiir estetiğine yakınlığı, Âşiyân mecmuasını, Servet-i Fünun duyarlılığını yansıtan bir dergi olarak nitelendirmeye elverişlidir.

Âşiyân’da imzaları görülenler, Tanzimat, Servet-i Fünun, Fecri Âti ve Millî Edebiyat neslinden sanatkârlardır. Mecmuanın genel havası, Servet-i Fünun duyarlılığını yansıtmaktadır. Bu tespitten sonra, Âşiyân mecmuasını genel hatlarıyla tanıtmaya çalışalım.

Âşiyân mecmuası, 28 Ağustos 1324/1908-27 Şubat 1325/1909 tarihleri arasında yayımlanır. Haftalık olarak çıkan mecmua, 26 sayıdan oluşur. İlave kısımları da bulunan mecmuanın kurucusu, İbnü’s-Sırrı Mustafa Nâmık [Çankı]², müdürü ise İbnü’s-Sırrı Ahmet Cevdet Bey’dir. Mecmuanın yönetim yeri (mahall-i idâresi) Bâb-ı Ali Caddesi’ndeki Âşiyân “dâire-i mahsûsa”sıdır. Basıldığı yer olarak da Şirket-i Mürettebiye, Matbaa-i Âmire, Selânik Matbaası, Artin Asaduryan Matbaası, Matbaa-i Ahmet İhsan ve Merkez Matbaa-

sı'nın adları geçer. İlk beş sayıda, koyu harflerle yazılı "Âşiyân" başlığının altında, "Edebî, ilmî, ahlâkî haftalık mecmuadır" ile diğer sayılarda "Edebî, ilmî, siyasî, ictimâî, ahlâkî, fennî haftalık mecmuadır" ibareleri yer alır.

Âşiyân'ın yazı işleri müdürü İbnü's-Sırrı Ahmet Cevdet Bey'in ilk sayının son sayfasında yer alan bir ilan yazısı, hazırlamayı tasarladıkları "kısım-ı mahsûs"un kapsamını içerir. "Mühim Bir İfade" başlığıyla sunulan yazı, "Sevgili vatanın sevgili evlâdlarına" diye başlar ve şöyle devam eder:

"Âşiyân, sizin de temiz rûhunuzun, saf kalbinizin sünûhâtına sahifeler tahsis ve sizin için de bir kısım-ı mahsûs küşâd edecektir. Siz de kısım-ı mahsûsun sahifelerini tezyin edeceksiniz. Asıl (32) sahifenin mütâlaasından hâsıl olacak inkişâfât-ı fikriye ve inbisâsât-ı rûhiyenizin mahsûlatı bu kısım-ı mahsûsda görülecektir. Biz gazetemizi te'sis ederken dâima sizin terakkînizi, sizin teâlinizi düşündük. Küçük tercümeleler, ufak manzûmeler, zarif eserlerinize muntazırız.

Elif Cim [Ahmet Cevdet]"

II. Meşrutiyet döneminde, matbuat hayatındaki canlanmanın yankıları Âşiyân'a da sirayet eder. Âşiyân'ın ilave kısmında yer alan aşağıdaki ilan bunun açık bir delilidir:

"YENİ KİTABLAR

Hürriyetimiz, sâha-i matbuâtı birçok risâleler, birçok kitaplara tezyin ediyor. İdârehânemize ihdâ olunan kitaplar:

Heder → Muallim Nâci merhûmun bir tiyatrosu
Uhuvvet-i İslâmiye → Ahmed Ferid Efendi'nin
Beni Okuyunuz → İlyas Mâcid Bey'in
Din ve Millet → Ahmed Cevdeti Bey'in [manzûm]"

Âşiyân'da, yeni çıkan dergi ve gazetelerden *Envâr-ı Ulûm*, *İstişâre*, *Meram*, *Emel*, *Davul*, *El-Adl*, *Bârîka-i İrşâd*, *Edebî İzmir* vb. ilanları da yer alır. Bu ilanlardan ikisi *Envâr-ı Ulûm* ile *İstişâre*'nin ilanı, şöyle sunulur:

"Envâr-ı Ulûm

İctimâiyât, tabiiyât, felsefiyâttan bâhis olan bu risâle-i nefise ve mükemmelenin (...) on beşinci nüshası da sâha-güzîn-i intişâr olmuştur. Âşiyân'da münferic makaleleriyle de vukûf-i ilmiyesine kâri'lerimizin vâkıf oldukları Satı' Bey biraderimizin bedâyi-i kalemiyeleriyle mâlâmâl olan *Envâr-ı Ulûm*'u mazar-ı iltifât ve itimâdi olduğumuz kâri'lerimize ehemmiyet ile tavsiye ederiz.

İstişâre Mecmuası

Bidâyet-i intişârından beri gâyet ciddi ve müntesibîn-i hukuk için pek müfid makalât-ı hukûkiye ve siyâsiye neşretmekte olan işbu mecmua 11'inci nüsha-

sı zînet-sâz-ı sâha-i matbuât olmuştur. İki sahifelik hatt-ı dest-i pâdişâhîyi hâvî bulunması cihetiyle de bu nüshası fevka'l-âde tavsiyeye şâyândır. " (S. 13, s. 433).

*Âşiyân'*ın hemen hemen her sayısında abone işlemleri ile ilgili ihtar yazısı da yer alır. Birinci sayının son sayfasındaki "ihtar"a göre, *Âşiyân* her hafta 32 sayfa olarak intişar edecektir. Abonesi idarehaneden alınmak şartıyla seneliği 65, altı aylığı 35 kuruştur. Taşra için seneliği 80, altı aylığı 45, üç aylığı 25 kuruştur.

EDEBÎ TENKİT YAZILARI

*Âşiyân'*ın muhteviyatına gelince, bu mecmuada yer alan şiirler, edebî yazılar (hikâye, tefrika hâlinde roman ve roman tercümeleleri, makaleler, mensur şiirler, tenkitler) mecmuanın genel havasını yansıtır ve edebî yönünün güçlü olduğunu da gösterir.

Süleyman Fehmi'nin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı sayılarda yer alan "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi" başlıklı makalesi edebiyatın amacını, estetiğini ve sınırlarını değerlendirmesi açısından dikkate şâyândır.³

Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi" başlıklı makalesine; "*Mesâil-i san'at, hiçbir zaman bir hall-i kat'îye iktirân edemez, çünkü bu mes'elede en sarîh, en amik teşrîhât ve tahlîlâtan sonra nazar-ı tedkîk ve tefahhusa ale'd-devâm yeni bir madde arz ederek idâme-i cedel ve münâzara eden oldukça girîzân, gayr-ı kâbil-i zabt bir şey mevcûddur; bu mesâil arasında asırlardan beri en ziyâde şiddetle vaz'-ı sâha-ı cidâl edilen gâye-i san'attır.*" cümleleriyle başlayarak Batı sanat ve edebiyat dünyasında yüzyıllardan bu yana Aristo kaynaklı "Sanat, sanat içindir" nazariyesi ile Eflatun'un savunduğu "Sanat, faide içindir" nazariyesinin tartışıldığına dikkati çeker.⁴

Süleyman Fehmi, Victor Hugo'nun *William Shakespeare* adlı eserinde "Sanat, sanat içindir" nazariyesini şiddetle protesto edişine şöyle dikkati çeker:

"Sanat için sanat güzel olabilir. Fakat terakkî için sanat daha güzeldir... Meziyet ve necâbet-i mahsûsayı hâiz bir inhisâr-ı fikirle sırf âşık-ı sanat olanlar şu formülü atarlar; terakkî için, fâide için sanat... Korkuyorlar ki 'müfid' 'güzel'in şeklini tağyîr, ihlâl etmesin... Fâide, ulviyet ve azameti tahdîd ve tazyîkten bâfidir. Niçin sanat genişlemekle nâkis sayılsın? Hayır, fazla bir hizmet, fazla bir güzelliiktir."⁵

Süleyman Fehmi, on altı, on yedi, on sekiz ve on dokuzuncu asır şair, yazar, eleştirmen ve filozoflarından Corneille, Molière, Racine,

Brunetiere, Voltaire, Diderot, Victor Hugo, Theophile Gautier, Sainte-Beuve, Littré, Goethe, Schiller, Alexandre Dumas Fils, Victor Cousin, Herbert Spencer, Richard Wagner, I. Kant, J. Guyau, Heikel, W. Shakespeare, G. Flaubert gibi şahsiyetlerin sanatta ahlak ve güzellikle ilgili düşüncelerine yer verir.⁶

ERNEST RENAN

Âşiyân'ın 4 Eylül 1324 tarihli ikinci sayısında Ahmet Şuayp'ın imzasını taşıyan "Ernest Renan" başlıklı eleştirel makale, Osmanlı-Türk düşüncesi ve sanat kamuoyunda derin tepki ve tartışmalara yol açmış olan Ernest Renan'ın hayatı ve eserlerini değerlendiren önemli bir yazıdır.⁷

Ahmet Şuayp, söz konusu makalede Ernest Renan'ın yetiştiği aile ve çevre ortamını ayrıntılı olarak Osmanlı okuruna aktarır. Ernest Renan'ın eserlerinin muhtevasına göre genel listesini de verir.

Ahmet Şuayp, burada Ernest Renan'ın cenaze merasimini ve Fransız kamuoyundaki "ölüm" yorumlarını da aktarır. Makalenin son cümlelerinde Ernest Renan'ın mizacı ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir.⁸

EDEBİYAT EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Âşiyân'da bu mecmuayı daha çok edebî kılan şiir ve mensur şiirlerle birlikte edebî tenkit yazıları da önemlidir. Bu minvalde Cenap Şahabettin'in "Mekteplerde Edebiyat" (S. 10), "Tahrîb-i Lisân" (S. 12), "İkamet-i Efkâr" (S. 17) başlıklarını taşıyan yazıları ile Mehmet Nurettin'in "Tahlîl-i Edebî" (S. 16) başlıklı yazısı anılabilir. Bu yazıları özetle de olsa, değerlendirmek yerinde olacaktır.

Cenap Şahabettin, "Mekteplerde Edebiyat" başlıklı makalesinde, özellikle resmî okullarda uygulanan edebiyat öğretimini eleştirir.⁹ Ona göre, resmî mekteplerde uygulanan edebiyat öğretiminde "nazariyât"ın "amelîyât" bir başka ifade ile teorinin pratiğe feda edilmesi doğru değildir. Osmanlı resmî dershanelerinde Osmanlı edebiyatı öğretimine pek fazla yer verilmemektedir.

Edebiyat öğretiminin yanlışlığı yüzünden bizde "san'at-ı kitâbet" (kompozisyon) taklit metoduyla öğretilmektedir. Yeni yetişen bir yazar adayı, meşhur bir yazarın üslubunu hoş bularak, onu taklit ederek bir gölge hâline gelmektedir.¹⁰

Cenap, Osmanlı mekteplerindeki edebiyat öğretim tekniklerinin genel olarak ezbere dayandığını söyleyerek bu durumun, öğrenci zihin ve psikolojisinde yarattığı travmaya şöyle dikkati çeker:

“Mekâtib-i resmîyenin edebiyât ders-hânelerinde ezhân-ı şâkirdâna bir isrâr-ı bî-insâfâne ile lâ-yenkâtî’ kaideler, nazariyeler, kitâb sahîfeleri yükletilir; kavâid-i sarfiye, nahviye, bedi’iye, beyâniye, inşâiye, resmiye, gayr-ı resmiye... bitmez tükenmez bir silsile-i kavâid tükıştırılır. Zavallı genç dimağlar bu mi-yân-şiken ve heves-fersâ hamûle-i tasnifât ve ta’rifât altında eziliyor, üzülüyor, büzülüyor; anâsır-ı ceyyidesini kaybediyor; isti’dâdsız, hareketsiz, bî-mecâl ve bî-hayât kalıyor; bir nevi na’ş-ı dimağ, kadîd-i dimağ oluyor, debbâğlanmış deriler gibi ancak lapçın i’ mâline sâlih bir dereke-i yübüsete düşüyor!”¹¹

Cenap’a göre, Osmanlı mekteplerinde edebiyat öğretiminin aktif unsurları olan muallimler, “neşv u nümâ-yı dimâğî kanûnlarını” (zihnin gelişmesi), öğretim esnasında bir rehber olarak kullanmamaktadır. Avrupa’da kitâbet (kompozisyon) hocalarının “ilm-i râh” (psikoloji) donanımını edindiklerine vurgu yapan Cenap, bizde muallimlerden sadece sarf, nahv, bedi’i ve beyân arandığını söyler.¹²

Cenap, söz konusu makalenin ilerleyen satırlarında, Osmanlı mekteplerinde edebiyat öğretiminin aktörleri olan muallimlerin, öğrencilerine ait kompozisyon kâğıtlarını değerlendirirken düştükleri yanılgılara işaret ederek öğrencilerin yazı örnekleri incelenirken onların dikkat, duygu ve zihin gelişmelerinin önemsenmesi gerektiğini şart koşar.

Cenap’a göre, orta akıllı bir öğrencinin dikkate alıştırılmasıyla vatana bir liyakat kazandırılmış olunacaktır.¹³

Mehmet Nurettin’in “Tahlîl-i Edebî” başlıklı makalesi ise edebî eserin ne anlama geldiğini izah ederek belli başlı özelliklerini ortaya koyan bir yazıdır.¹⁴

Mehmet Nurettin, edebiyat kelimesinin genellikle “bir ma’nâ-yı mübhemi” (belirsiz anlamı) karşılayan tarzda kullanılmasına dikkati çekerek bu müphemiyetin ortadan kaldırılması için de edebî eserin ne olduğu meselesinin çözümlenmesi gerektiğini söyler.¹⁵

Mehmet Nurettin’in kaleminden edebî eserin tanım ve yorumu şöyle sunulur:

“Lisân-ı tahrîr veya tekellümün muavenetiyle hissiyâtı, ihtisâsâtı, efkârı, temeyyülât-ı mu’tâdeyi, âmâl-i muhayyileyi beyân ve telkîn ile huzûzât-ı rûhiyeyi tevlîd eden bir eserdir. Huzûzât-ı rûhiyeyi tevlîd eden bir eser!... Bu sözler ta’rif-i eser için esâstır.”¹⁶

Mehmet Nurettin'e göre hendese yazılarının, ticaret antlaşmaları ve mektuplarının, dericilikle ilgili kitapların edebiyatla hiç ilgisi yoktur. Bunların dışında güzel yazılmış, dili açık ve zarafetle süslenmiş bilimsel bir yazı veya mektubun bazı yönlerinin edebî olması mümkündür.¹⁷

Mehmet Nurettin, bir eserin "edebî" olarak nitelendirilmesi için, o eserin, insanda "zevk-i bed'î" (estetik zevk) uyandırmasını bekler. Güzellikten kaynaklanan ve çeşitli derecelerdeki bir hissin şiddetli ve hafif olarak kalpte titremesi gerekir.¹⁸

Mehmet Nurettin'e göre bir eser, iki noktadan incelenmelidir: "Dâhilî ve hâricî yani esâsî ve şeklî"¹⁹

Mehmet Nurettin, edebî eserin tahlilinde asıl önemli olanın muhteva olduğunu söyleyerek edebî eserin muhtevasını beş maddede altında ayrıntılı bir şekilde değerlendirir. Bunlar, özetle şöyle sıralanabilir:

1) Bir eser hangi hissin delaletiyle ortaya çıkmaktadır ve hangi duyguların ifadesi ve tercümesidir? Bu husus anlaşılmalıdır. Bir yazar, renkleri kullanırken parlak renklerin keskin çarpışmalarını (zıtlıkları) mı, ışığın taşkın akislerini mi sevmektedir? Yoksa bir güvercin boynundaki güzel, bakışı okşayan incelikleri, yumuşak renk karışımını mı tercih etmektedir? Eşyayı doğrudan doğruya mı görmektedir yoksa hafızasına nakşolunmuş levhaların bıraktığı izlenimleri mi hayalinde canlandırmaktadır? Bütün bunlar, edebî eserin hisleri ifade etmesinde rol oynamaktadır.

Bazı edebî eserlerde işitme, bir kısmında tatma ve bir kısmında da dokunma hissini yoğunlukla yansıtan özellikler bulunabilir. Victor Hugo, Paul Verlaine gibi şairlerin manzumeleri serbest, dalgalı, seyyal nağmelere benzemektedir. Charles Baudelaire'in *Elem Çiçekleri*, "garîb, sun'î, nâzık, bayılıcı râyihalar" aksettirmektedir. Emile Zola'nun *Paris'in Karnı* romanından keskin peynir ve et kokusu yayılmaktadır.²⁰

2) Yazarların, iç duyguları edebî eserde daha yoğun yansıttıkları görülmektedir. Bir edebî eserdeki iç duyguları iyi tahlil edebilmek için psikolojinin sağlayacağı verilerden yararlanmak gerekir. İnsanın sevgi ve nefret arasında çeşitli duyguları yaşadığı bir gerçektir. Romantik ve realist sanatkarların eserlerinde (Balzac, Victor Hugo, Alfred de Vigny, Racine, Lamartine, J. J. Rousseau) çeşitli duygular çok başarılı yansıtılmıştır. Balzac'ın romanlarında her türlü ihtirasların sesi duyulabilmektedir. Sonuç itibariyle yazarlar-

rın eserlerinde ifade ettikleri çeşitli ve karışık hislerin belirlenmesi zor bir iştir.²¹

3) Edebî eserlerin muhtevası fikir açısından incelenebilir. Bazı uzun ömürlü yazarların eserleri ciltleri teşkil eder. Bu eserlerde yarım bir asrın bütün düşünceleri yer alabilmektedir. Bu düşünceler toplanıp tasnif edilmelidir. Yazarın dış dünyadan, insan topluluğundan, hayattan, sanattan, bütün eşyadan edindiği düşünceler incelenmelidir. Bir başka ifade ile doğal ve hikemî bilgi alanının kapsamında yer alan bilimlerin kuşattığı fikrî, ahlakî, siyasî, ictimai, bed'î, felsefî ve dinî fikirler incelemeye alınmalıdır.

Edebî eserlerde bazı yazarlar, mezhep, siyaset, insanın kaderi ile ilgili düşüncelerini açıkça gösterirken bazıları da düşünceleri gizli, telmih gölgesi altında yansıtır. Bir diğer kısmı da düşünceleri parlak veya karanlık bir kisve altında verebilmektedir. François Rabelais, Ernest Renan, Busou, Monteney ve Fontenelle yukarıdaki özellikleri taşıyan eserler vermişlerdir.²²

4) Edebî eserler muhteva açısından incelenirken bu eserlerin ahlakî eğilimleri, insanların amaç, hedef veya isteklerini nasıl ortaya koyduklarına da bakılmalıdır. Bazı eserler, doğa manzaralarını gelenek, görenek ve ahlaki tarafsız yansıttıklarını iddia eder. Bazı eserler de belirli fikirlere bağlı olarak teşkil edilmektedir.²³

Mehmet Nurettin, bir tiyatronun, bir destanın, bir şarkının ve bir romanın yazarların elinde bazen şiddetli bir silah hâline dönüştüğünü söyler. Voltaire ve George Sand'ın eserleri bu türdendir.²⁴

Mehmet Nurettin bazı eserlerin unvanları ile muhtevaları arasında da doğrudan bir ilişki bulunduğunu belirterek bu tür eserlerden örnekler verir. Victor Hugo'nun *Mücazât'*ı, düşmanları kamçılamak üzere yazılmıştır. Bazı eserler de bedbin veya nikbin fikirlerle yazıldıklarını kolayca ortaya koymaktadır. Victor Hugo'nun *Contemplations'*unda yer alan "Mélancoli" manzumesi zulme karşı kin ve nefreti; mazlumlara merhamet ve şefkati telkin eden iyimser bir eserdir. Flaubert'in *Madam Bovary* romanında burjuvaziye yönelik düşmanca fikirler yer almaktadır.²⁵

5) Bir edebî eser sadece ve daima hakikati tasvir etmekle kalmaz, akıl ve fennin erişemediği sahalara, metafizik âleme insanı sürükler. Peri masalları, cadı hikâyeleri, dinî kasideler, metafizik düşünceleri içeren eserler "ideal" eserlerdendir.²⁶

MANZUM VE MENSUR ŞİİRLER

Âşiyân mecmuasında yayımlanmış olan manzum ve mensur şiirler, bu mecmuayı edebî kılabak somut göstergelerden sadece biridir.

Âşiyân' da şiirlerine yer verilen şairlere baktığımız zaman, Tanzimat sonrası Türk şiirinde belirli ve hâkim bir yer işgal eden şairlerle beraber (Abdülhak Hâmid, Tefvik Fikret, Fâik Ali [Ozansoy], İsmail Safa, Cenap Şahabettin, Ahmet Hâşim) şair olarak pek de tanınmayan isimler (Sat'ı [el-Husrî], Âkil Koyuncu, Rasim Haşmet, Sâmih Fethi, Hakkı Târik [Us], Ferid Vecdi, M. Hilmi vb.) yer almaktadır.

*Âşiyân'*daki manzum ve mensur şiirleri genel muhteva açısından değerlendirirsek bu şiirlerin Recaizâde Mahmut, Abdülhak Hâmid'in mensup olduğu Tanzimat dönemi Türk şiirinin ikinci devresi, Ara Nesil, Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti şiir estetiğini temsil ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz.

*Âşiyân'*daki şiirler ferdî duyuş ve düşünüş, tabiat ve insan, sosyal hayat manzaralarını geniş bir yelpazede aksettirir.

Geniş bir tahlile ihtiyaç gösteren *Âşiyân'*daki manzum ve mensur şiirlerden burada birer örnek vermekle yetiniyoruz. Mustafa Nâmık'ın *Âşiyân'* da yer alan aşağıdaki şiiri Servet-i Fünun edebiyatında yoğun bir biçimde işlenen müzik araçları, insan ruhu ve doğa üçlününün münasebetleri bakımından dikkatimizi çeker:

KEMAN DİNLERKEN

*Başka bir nağme-kâr-ı hüzn ü elem,
Sûz-nâk bir lisân-ı girye-nisâr,
Şimdi bir nevha-ı şeb-i mâtem,
Başlar, ağlar, susar, yine başlar.*

*Rûhumun açmadan solan, sararan
Geceden müsteâr bir çiçeği;
Belki eş'ârımın, bugün giryân
Ebedî vezni, lahni, âhengi.*

*Bu müessir bükâ-yı mûsikar
Kalb-i mahzûna tatlı tatlı şitâb
Ederek der: Sen ey hayât-ı şebâb,*

*Ey sönen günler, ey gam-ı edvâr,
Sana ben, bir teselli-i rûşen,
Sevgilin, annen işte hemşiren*

8 Nisân, sene 323 (*Âşiyân*, S. 13, s. 428)

II. Meşrutiyet döneminin önde gelen eleştirmenlerinden *Hayât-ı Fikriye* müellifi Râif Necdet'in *Âşiyân*'da yayımlanan "Mâi ve Siyâh Dakikalar" başlıklı mensur şiiri, Servet-i Fünun romancısı Halid Ziya'ya ithaf edilir. Bu mensur şiirin muhteva ve üslup bakımından Servet-i Fünun şiiri estetiğine çok yakın olduğunu söyleyebiliriz. Bu mensurede sembolizmin eşliğinde İstibdat dönemine yönelik karamsar bir bakış sezilmektedir. Mensurenin yazılış tarihi de (1309/1893) anlamlıdır.

KİTABİYÂT YAZILARI

Âşiyân mecmuasında, edebî nitelikli eserler hakkında, devrin yazarları tarafından çeşitli eleştiri yazıları yazılır. Bu tür yazılardan sadece biri üzerinde durmak istiyoruz.

Jön Türk

Jön Türk, Ruhsân Nevvâre [Ebüzziya Hâdiye Selimoğlu] ve Tahsin Nahid'in müşterek yazdıkları üç perdelik bir tiyatro eseridir. Bu eser hakkında Ali Sühâ [Delilbaşı] ve Cenap Şahabettin *Âşiyân*'da birer eleştiri yazısı yazarlar.²⁷

Ali Sühâ, söz konusu makalenin daha giriş paragrafında II. Meşrutiyet'le gelen hürriyet ortamında güzel sanatlardan biri olan tiyatronun talihini şu çerçevede görür:

"Bin üç yüz yirmi altı senesi Ramazan'ınun altıncı günü akşamı târîh-i temâşâmız şüphesiz ehemmiyetli bir gün olarak kaydedilecektir. Çünkü otuz üç senelik bir devre-i memât geçiren memleketimiz nefha-ı hürriyetle bir ba'sü ba'de'l-mevte nâil olduktan sonra, devre-i sâbıkada mezâr altında yaşayan bütün sanâyi-i bedia ve fikriye gibi akvâm-ı medeniyenin ihtiyacâtından başlıca birini teşkil eden temâşâ san'at-ı nefsesi de dalmış olduğu hâb-ı ihtizâr-dan uyanmış ve bugün bize âti için pek büyük ümîdler beklemeye salâhiyet verecek şekli almıştır."²⁸

Ali Sühâ, *Jön Türk* hakkındaki asıl kanaatlerini dile getirmeden önce, Tahsin Nahid'in edebî kişiliğinin teşekkülünü ve sanatkâr mi-camını da kısaca okurlara aktarır.

Ali Sühâ'ya göre, Tahsin Nahid:

"...Hassâs, son derece asabî bir şâirdir. Yorulmaz, usanmaz bir ibtilâ-yı san'atla edebiyâtı sever. Hayât-ı san'atında, masasının başında, asabî bir hummâ-yı san'atla mahmûm, bütün kuvvâsiyle, mevkûf-ı iştigâl kaldığı uzun saatler ve bi'l-hâssa lambasının sabaha kadar sönmediği geceler vardır. Sağlam bir muhakemeye, ciddî bir terbiye-i fikriyeye mâlik olan bu genç şâir, Şark ve Garb'ın hemen bütün şâirlerini okumuş, tedkîk etmiş, anlamıştır. Fuzûlî'den, Nef'î'den... Fikret'ten, Sîret'ten, Fâik Ali'den bahsedebildiği kadar; Hugo'dan, Lamartine'den, Musset'den (...) ve bilhassa Rostand'dan bahsedebilir. (...) Fransızların 'verse liberte' dedikleri serbest şiirin edebiyâtımızda ilk müessislerinden biridir."²⁹

Ali Sühâ, *Jön Türk* piyesini, adından da hareket ederek, bir "aktüalite" eseri olarak nitelendirir. Eserin konusunu ve şahıs kadrosunu ayrıntılı olarak tasvir eder.³⁰

Ali Sühâ'nın *Jön Türk*'te başarılı bulduğu noktalar şöylece sıralanabilir:

1) *Jön Türk*, sadece okunmak için değil, sahnede oynanmaya son derece elverişlidir.

2) *Jön Türk*'te iki tez vardır: Devr-i İstibdad'dan kalan evlâd arasında iki çatışmalı durum vardır. Devr-i İstibdâd ruhunu yansıtanlarla yansıtmayanlar. İyilerle kötüler.

3) *Jön Türk*'ün lisanı, şahıs kadrosunun doğal lisanını yansıtmaması açısından başarılıdır.

4) Eserde, Nihad ve Leyla aracılığı ile, II. Meşrutiyet dönemi kadına bakış açısı başarılı olarak sunulmuştur.

5) Eserdeki diğer eşhas da başarılı olarak sunulur.

Ali Sühâ, *Jön Türk*'ün Manakyan sahnesinde temsilini de çok başarılı bulur.³¹

Âşiyân'da, *Jön Türk* üzerine, bir eleştirel makale de Cenap Şahabettin tarafından yazılır.³²

Cenap'ın "*Jön Türk* Faciası Münâsebetiyle" başlıklı makalesine kısaca değinmekte fayda vardır. Cenap, Ruhsân Nevvâre ile Tahsin Nahid'i yeni yetişen şâir gençler grubuna katarak başarılı bulur. Bu iki şahsiyetin sahnede temsil edilecek bir piyesi (*Jön Türk*) aceleye getirerek başarılı kılamadıklarını söyler. Cenap sözlerini şöyle sürdürür:

"(...) Ruhsân Nevvâre Hanımla Tahsîn Nâhîd Bey'i tanırsınız: İkisi de ıtr-ı hüsn ile meşbû' birer demet-i eş'âr-ı tâze vücûda getirmiş nev-demîde ehliyetlerdir. Sonra bu iki belâgat-ı samîmiye üç perdelik bir fâcia tertîbi için ittihâd

edince solgun, hemen hemen âdi denebilecek bir zâde-i telâştan başka bir şey meydâna getiremiyorlar.

Hiç şüphe yok ki Jön Türk müellifleri fâcia tedvîninde gözetilecek kavâidi tettebbu etmemişlerdir; bilirler ki ilk perde Fransızların ekspozisyon dedikleri teşhîr-i mevzû ve i'lâm-ı eşhâsa âid olacak ve perde kapanmadan erbâb-ı temâşâ bütün avâmil-i fâcia ile kesb-i muarefe etmiş bulunacaktır. Hâlbuki [Jön Türk]'ün birinci perdesinde eşhâs-ı vak'anın nısfını bile göremiyoruz; gördüklerimizi de derece-i kâfiyede tanımıyoruz.(...)"³³

Cenap, *Jön Türk* piyesinin özetini de üç perdeyi kapsayan bir hâlde okuyucuya aktarır.³⁴ Eserin daha başarılı tertip edilebileceğinin yollarını gösterir. Eserin konusunda bir birlik sağlanamamasına da işaret ederek makalesini şu sözlerle bitirir:

"Tiyatro te'lifi zan ve tahmîn olduğundan pek çok ziyâde güç bir san'attır. Onda muvaffakiyet bir husûsî isti'dâd ile beraber kemâle ermiş bir mahâret sâyesinde ancak mümkün olur."³⁵

BİYOGRAFİ YAZILARI

Nâmık Kemal

*Âşiyân'*ın 9 Teşrinievvel 1324 tarihli 7. sayısında Nâmık Kemal'in bir fotoğrafı yer alır. Fotoğrafın bitişiğinde, Ali Suat'ın Mısır'dan gönderdiği "Nâmık Kemal" başlıklı mensur şiir havası taşıyan bir yazısı bulunmaktadır.

Ali Suat, bu yazıda, Nâmık Kemal'in şair, hürriyet adamı, mücadeleci, milliyet ve vatanperver kişiliğine hayranlığını dile getirerek sözlerini şöyle bitirir:

"Asırların pâ-mâl etmekten utanıp çekindiği ey meyt-i zî-hayât! Sana en fedâkâr ruhların sükûn-ı hayreti, âvâze-i samîmiyetiyle arz-ı ihtirâm ve selâm ederim. Rahmetullahi aleyk."³⁶

Aktör Burhanettin Bey

Süleyman Fehmi, *Âşiyân'*ın 9 Teşrinievvel 1324 tarihli 7. sayısında, İstanbul Tepebaşı Kışlık Tiyatrosu'nda verilen bir müsamereden söz eder. Bu müsamere, *İkdâm* gazetesi siyasî başyazarı Ali Kemal'in tiyatro hakkında verdiği "musahabe" ile başlar.

Süleyman Fehmi, Ali Kemal'in tiyatro hakkında sunduğu konuşmanın dinleyenlerce takdirle karşılandığını belirterek onun tiyatronun öneminden bahseden şu cümlelerine yer verir:

"Tiyatro bir vâsıtâ-yı muallâ-yı terakkîdir; tiyatro, teâtî-yi medeniyetin; in-tişâr-ı efkâr-ı hakîmânenin müessirât-ı mühimmesinden; inkılâbât-ı ictimâiyede tiyatronun büyük hizmetleri olmuştur. Tiyatroda en mühim mesâil-i ictimâiye mevzû-ı bahsolur. Teali-yi irfânın bir cenâhı mekteb ise şüphe yok ki diğer cenâhı tiyatrodur! Pek mühim bir vâsıtâ-yı terakkî ve medeniyet-i hâzıra için bir ihtiyâc-ı zarûrî olan tiyatrodan Osmânlıların, bu kadar müstaid-i san'at olan Osmânlıların mahrûmiyetini hiçbir kalb-i hamiyet tecvîz edemez. Binâenaleyh gerek Dersaadet'te gerek merâkiz-i vilâyâtta birer millî tiyatronun te'sisi lâzımdır."³⁷

Süleyman Fehmi, Ali Kemal'in konuşmasından sonra İzzet Melih [Devrim] Bey'in de zamanın eğilimlerine yaraşır bir konuşma yaptığını söyler.

Bu konuşmaların ardından Burhanettin [Tepsi] Bey ile İzzet Melih Fransızca bir piyesi oynarlar. İki aktör de rollerini başarı ile icra eder. Bu icrayı ve doğurduğu atmosferi Süleyman Fehmi şöyle tasvir eder:

"İkisi de rollerini îfâ ederken rûhlarının bütün heyecân ve ihtirâsâtını sîmâlarına in'ikâs ettirmek; vücûdlarına, ellerine verdikleri harekât, savtlarında icrâ ettikleri tahvîlât ile o heyecân ve ihtirâsları tasvîr etmek husûsunda öyle bir mahâret, Fransızcanın telâffuzunda öyle bir kudret gösterdiler ki bütün temâşâ-gerân, bir hayret-i bahtiyârâne içinde kaldılar. Ve bu muvaffakiyeti, milletimizin isti'dâd-ı san'atına bir bürhân-ı muazzez gibi telâkkî ederek, bu iki genç san'atkârı azîm bir heyecân-ı ümîd, bir nesve-i zafer içinde, bütün mevcûdiyet-i mâddiye ve maneviyeleriyle alkışladılar, alkışladılar, tekrâr alkışladılar."³⁸

Süleyman Fehmi, Burhanettin Bey'in *Tarık Bin Ziyâd* dramından bir parçayı canlandırmasını da çok başarılı bulur. Bu parça, Tarık'ın zulüm ve istibdadı ortadan kaldıran, mücadele ruhunu yansıtan II. Meşrutiyet'in de hedefleriyle uyumlu bir parçadır.

Süleyman Fehmi, Aktör Burhanettin Bey'in, Tevfik Fikret'in "Eğilmek bilmeyen bir cebhe-i mağrûr-ı san'atla" diye ifade ettiği düstarla maksadına yürümesini tavsiye eder ve sanatını tebrikle yazısını bitirir.³⁹

Shakespeare-Zola

*Âşiyân'*ın 30 Teşrinievvel 1324 tarihli dokuzunca sayısında, Halide Salih [Halide Edip Adıvar] imzasını taşıyan "Shakespeare-Zola" başlıklı makalede, biri İngiliz diğeri Fransız olan ve aralarında üç yüz yıllık bir zaman farkı bulunan bu iki sanatçı, sanatta büyüklük ve evrensellik çerçevesinde, karşılaştırılmalı olarak değerlendirilir.⁴⁰

Halide Salih, sanatta büyüklüğün kavmiyet ve millet esasına bağlı olmadığını söyler. Büyük sanatkarlar hangi milletten olurlarsa olsunlar bütün insanlığın malıdır. Irk ve zaman sadece sanatkarların teşekkülünde rolü olan unsurlardır.⁴¹

Halide Salih, Shakespeare'in sanatta evrensele ulaşan başarısını şöyle tasvir eder:

"Shakespeare insanları oldukları gibi, gözyaşlarıyla, kahkahalarıyla, alfl ruhları, miskîn arzûları, yüksek idealleriyle tersîm eder.

Shakespeare'in Romalıları, Yunânîleri, İngilizleri, Danimarkalıları hepsi hepsi her şeyden evvel insandırlar. Bunlar her gün aralarında yaşadığımız, hayâtın bin tenevvü'ü ile pençelesen insânlar, hatta bizler, kendilerimizdir. Sezar'ı deviren Bürütüs'te bugün idâre-i müstebideyi yıkanların kudret ve makasıdı görünür. Bunu milletin tarz-ı telâkkîsi, en küçük teferruâta varıncaya kadar hayâta doğrudur (...) Hele Lady Macbeth'i her harîs-i şöhret kadının hatâ, cinâyet, gadr ve zaafını hâvidir. İşte Shakespeare'in kahramanları hiçbir vakit esâsından tebeddül edemeyecek olan sahne-i beşeriyette oynadıkları için muharrir her zaman, her millet, her medeniyet için büyüktür ve büyük kalacaktır."⁴²

Halide Salih, Emile Zola'nın romancılığını da geniş olarak değerlendirir. Halide Salih'e göre Zola, en alçak tabakadan en yüksek daireye kadar çizdiği hayat resimlerinde bir ressam kudretinin üstünde yer alacak kadar büyüktür. Zola, *Hakikat* adlı romanında Dreyfus meselesini, diğer eserlerinde de hakikat sahnelerini başarıyla yansıtmıştır.⁴³

Halide Salih, Zola'nın kahramanlarını Shakespeare'in kahramanları kadar "insan" bulmaz.

Zola ve Shakespeare'in eserlerinde yer alan kadın kahramanların durumunu Halide Salih karşılaştırarak değerlendirir. Zola'nın kadınlarını, Alman sanatkarlarından Goethe ve Schiller'in âdilikten kurtulamayan kadınlarına benzetir.⁴⁴

Halide Salih, Shakespeare'in kadınlarını ince, çeşitli ve canlı bulur. Onlar için bir kitap yazılabilir. Halide Salih, şu son cümleleriyle Shakespeare ve Zola'nın kendisinde bıraktığı etkiyi ifade eder:

"İşte bu en çok sevdiğim en büyük iki edîbi başka başka zamanlarda, başka başka nokta-ı nazardan okurum. Shakespeare'de insanların hatta kendimin ma'kes-i rûhunu, ihtisâsât ve hayât-ı beşerin kaynaşan serâbını görürüm. Zola ile rûh u fikr-i beşerin seyr u terakkîsine ve gâye-i tekâmülün emel-i maksûduna doğru ilerlerim."⁴⁵

BİLİM ÜZERİNE YAZILAR

Âşiyân' da bilimsel içerikli eleştirilerle de karşılaşılır. Bu eleştirilerden ilki, II. Meşrutiyet döneminde "Arşimet"⁴⁶ lakabı ile tanınan Sâtî'-el-Husrî imzasını taşır.

Sâtî Bey, "Ulûmda Menfaatperestlik" başlıklı makalesinde bilimden sadece menfaat bekleyenlerin; sürekli "Neye yarar?" sorusunu soranların iddialarını bilim tarihinden, eski medeniyetlerin bilimselecessüs sisteminden örnekler vererek çürütmeye çalışır.⁴⁷

Sâtî Bey, uygulanmaya müsait olmayan nazariyelerin faydasız olduğunu iddia edenlere karşıdır. Böyle düşünenler bilimden menfaat temin etmek isteyenlerdir. Onun insanlık tarihi boyunca, insanların bilimden fayda beklemesine karşı çıkmadığı anlaşılmaktadır. Karşı durduğu şey, bilimsel araştırmaların ruhu olan nazariyelerin sürekli fayda ve pratiğe uygunluk ile değerlendirilmesidir.

Sâtî Bey, bilimle ilgili nazariyelerin başlangıçta hiçbir fayda sağlayamayacağını, bunun için de karamsar olunmamasını bilim tarihinden somut örneklerle ispatlamaya çalışır.⁴⁸

Sâtî Bey'in söz konusu makalede, sonuç olarak sarf ettiği şu sözler, görüş ve açıklamalarının özetidir:

"Ve'l-hâsıl nazariyât ve tatbikat ibtidâ terakkiyât-ı fikriyeye mütenâviben râhber olarak ve sonra yek-diğerine muâvenet ederek, hakâyık ve nazariyât tatbikâta esâs hazırlayarak, tatbikat ve menfaat nazariyâtı teşvîk ve teshîl ederek ilerlemiş, muhayyir terakkiyâta nâil olmuştur.

Terakkiyât-ı ahîre ulûmun hiss-i menfaatten tecerrûd ederek gâye-i hakikate hareket etmesi, nazariyât ve tatbikatın birbirinden ayrı, fakat birbirine muâvin olarak ilerlemesi sâyesinde kabil olmuştur. Ve bu terakkiyâtın devâmı da ancak bu sûretle ilmin 'ilm için' 'hakikat için' olmasıyla kabil olabilir. Çok defa tekrar olunduğu vechile: Ulûm, nâfi olabilmek için menfaat-perest olmamalıdır."⁴⁹

FEN VE SİYASET

*Âşiyân'*ın 1 Kânunusani 1324 tarihli 18. sayısında Doktor Saadetin Vedat'ın kaleme aldığı "Biraz da Fen ve Siyaset" başlıklı deneşmesi, II. Meşrutiyet dönemi siyaset anlayışının bilim dünyasının terimleriyle anlatılmasının ilginç bir örneğidir.⁵⁰

Doktor Saadetin Vedat, biyoloji biliminin terimleri, hücrenin yapısı ile toplumsal ve siyasî hayatın seyri arasında, pozitivist bakış açısından da hareketle, benzerlik göyerek şunları söyler:

“Uzuvlar birer hizmetle mükelleftir. Bu müteaddid hizmetler de uzviyet içindir, onun idâme ve muhâfaza-ı hayâtı içindir.

Uzviyet bir kavmdir ki onun efrâd u halkı hücerâtıdır. Bu efrâd birtakım kabîle ayrılmıştır ki her bir kabîle bir uzuvdur. Bir uzvun, bir kabîlenin ademi uzviyetin, kavmin sakatlığını veya mahvını istilzâm eder.

Bu meclis-i hayât-ı meşverete bir reis, bir nâzım lâzım! Bu da dimağın uhde-i kifâyetine mevdû'dur. Sınırların merkezi olan dimağın hem hâkim hem de mahkûm, hem efendi hem de uşak olduğu ufak bir tedkîk ile anlaşılabilir. (...)

Biz en yakın ve -biz- olan bedenimiz bile meşrûtiyet-i idâre ile fermânber bir hükûmet" ...⁵¹

FİKİR HÜRRİYETİ

Âşiyân'da Edhem imzası ile yer alan “Hürriyet-i Fikriyenin Hudûdu Var mıdır?” başlıklı uzunca bir eleştirel makale ile karşılaşırız.⁵² Bu makalede, II. Meşrutiyet döneminde çok sık tartışılan fikir hürriyeti, matbuat dünyasında serbestlik, fikir hürriyetinin sınırları gibi noktalarda ayrıntılı değerlendirmelerde bulunulur.

Edhem Bey, 1889 Paris Sanayi Sergisi'ni gezme fırsatını bulduğunu söyleyerek bu sergi ile ilgili düşüncelerini aktarır. Paris Sanayi Sergisi, Avrupa medeniyetinin gelişme çizgisini somut olarak göstermiştir. Edhem Bey, Doğu ve Batı medeniyetlerinin gelişmesinde bilim ve teknolojinin öneminden özellikle söz eder. Ona göre İnsanlıkta bilim ve teknolojinin, medeniyetin ilerlemesi fikir hürriyetine verilecek kıymete bağlıdır:

“(…) Serbestî-yi fikre hudûd vaz'ederek fen ve san'at istemek bir derenin menba'ını kapayıp da oradan su icrâ ederek değirmen çevirtmek istemeğe veyâ hud bir adamın gözlerini, ayaklarını bağlayıp da ona niçin şu yokuşu çıkmıyor-sun demeye benzer. (...) Serbest-i tefekkürle her ferd ne olmakla kabil ise o olur. İnsan fikirdir, fikr-i beşeri tahdîd etmekle insanı tezlîl etmeyelim, fikr-i beşeri serbest bırakmakla insanı tekrîm edelim. Ki Allah onu tekrîm eylemiştir.”⁵³

KADIN VE KADINLIK ÜZERİNE YAZILAR

Âşiyân mecmuasında, kadın ve kadınlık; Osmanlı-İslam-Türk kadınının durumu, meseleleri üzerine eleştirel yazılarla karşılaşılır. Bu eleştirel yazıların ilki Ruhsân Nevvâre'nin [Ebüzziya Hâdiye Selimoğlu] kaleminden gelir. Âşiyân'ın 28 Ağustos 1324 tarihli ve birinci sayısında “Biz mi Ne Olacağız?”⁵⁴ başlığı ile yayımlanan bu eleştirel makaleyi kısaca değerlendirelim.

Ruhsân Nevvâre, *İkdâm* gazetesinin 12 Ağustos 1324 Salı günkü bir sayısını gözden geçirir. Gözüne ilk ilişen şey, İsmet Hakkı imzasını taşıyan "Ya Biz Ne Olacağız?" başlıklı yazıdır.

Ruhsân Nevvâre, bu başlık altında, kendisinde uyanan duygu ve düşünceleri şöyle ifade eder:

"Ne hoş suâl, sorunuz, soralım, hep beraber soralım: Biz Ne Olacağız?... Birden kulağıma derin mübhem bir ses fısıldadı hiç!... Acı bir ıztrâb, mâzîyi, mâzinin bütün acılığını bir anda yaşattıran acı bir ıztrâb bütün rûhumu ezdi. Kendi kendime söylendim: Biz mi ne olacağız?... Eğer kendimize, bize, zavallı Osmanlı kadınlarına, daha doğrusu bilhâssa Müslümân kadınlarının bir kısmına sorarsanız pek çok şeyler olmak isteyeceğiz. Evet o kadar çok şey isteyeceğiz, terakkî ve tekemmülümüzü o kadar ciddî bir sebât ile arayacağız. Görüp işitenler bizlerdeki arzu ve hâhişe hayret edecekleri gibi şimdiye kadar da hor ve hakîr yaşadığımızı şaşacaklar ve Müslümân kadınlarındaki ilim ve metâne-te, sabır ve mekânete vâz-ı cümle itâate hayran olacaklar. Âdâb-ı millîye ve îcâbât-ı dîniyemizi kat'iyen unutmuyarak -kadın erkek birçok kimselerin zannettikleri gibi hiçbir şeye yaramaz müsrif beceriksiz - eğer pek ağır gelmeseyse daha pek çok şey sayabileceğim- olmadığımız göstereceğiz."⁵⁵

Ruhsân Nevvâre, II. Meşrutiyet'le gelen hürriyet havasıyla Osmanlı kadınlarının da umut taşıdıklarını söyler ve kendi gelişmeleri açısından bu hürriyet ortamının yararlı sonuçlar doğurmasını bekler.

Ruhsân Nevvâre'yi rahatsız eden II. Abdulhamid döneminden beri süregelen kadınların elbisesi, süsü, israfı, tuvaleti gibi konuların sürekli gündemde tutulmasıdır. Kadınların manevî ve fikrî açıdan ıslahının gerekli olduğuna katılan Ruhsân Nevvâre, devrin matbuat âleminde kadınların fikirlerini, görüşlerini ifade etmelerini arzular. *Âşiyân* mecmuası ve *Tanin* gazetesinin intişarını bu açıdan çok faydalı bulur.⁵⁶

Âşiyân'ın 27 Teşrinisani 1324 tarihli 13. sayısında yer alan Seniha Nezâhat imzasını taşıyan "Hanımlara Mahsûs Bir Dârülfünun" başlıklı makale, Osmanlı kadınlarının kendileri için açılacak olan bir dârülfünundan neler beklediklerini ortaya koyması açısından önemlidir.⁵⁷

Seniha Nezâhat, kadınlar için bir dârülfünun açılmasıyla kadınların çok daha iyi yetişmelerinin mümkün olacağını belirtir.

II. Meşrutiyet döneminde mevcut olan kadın mekteplerini pek yeterli bulmayan Seniha Nezâhat, Fransa'dan gelen gazete ve dergileri karıştırır. Bu kaynaklardan edindiği bilgiler aracılığı ile Fransa'da kadınlara yönelik açılan dârülfünunların eğitim-öğretim programları hakkında Osmanlı okurlarının ve yöneticilerinin dikkatini çekmeye çalışır.

Seniha Nezâhat'a göre, Osmanlı kadınları için açılması arzu edilen dârülfünunda nazarî ve amelî bir eğitim uygulanmalıdır.

Dârülfünun programında ahlak, güzel sanatlar, ev idaresi, tarih, sıhhi bilgiler teori ve uygulamalı olarak verilmelidir. Programı, kendi sahasında çok iyi yetişmiş olan bay ve bayan hocalar konferanslarla zenginleştirmelidir.⁵⁸

Seniha Nezâhat, Osmanlı kadınlarına mahsus dârülfünunun, mevcut dârülfünundan ayrı kurulması taraftarıdır. Bu hususta, Osmanlı kadınlarının dârülfünundan beklediklerinin tercümanı olur ve şunları söyler:

"İbtidâ şunu arz edeyim ki te'sisini arzû ettiğim müessese şimdi mevcûd bulunan erkeklere mahsûs ve birçok şu'bâta münkasım dâru'l-fünunun bir şu'besi olmayacak, dâhilinde ne içinden çıkılmaz muâdelât-ı riyâziyenin halliyle iştigâl edilecek, ne de emrâz-ı muhtelifenin teşhîs ve tedâvisi mevzû-ı bahsolacak fakat idâre-i beytiyeye, iktisâda dâir türlü ma'lûmât, bize lâzım olduğu kadar, hepimizin anlayabileceği bir lisânla öğretilecek, kavâid-i sıhhiye uzun uzadıya izâh edilecek, bir kaza vukûunda tabîb gelinceye kadar evin hanımı tarafından yapılması icâb eden tedâbir-i ibtidâiye anlatılacak."⁵⁹

İKTİSADİYÂT ÜZERİNE ELEŞTİRİLER

Âşiyân mecmuasında iktisadî hayatı ilgilendiren eleştirel makalelerle karşılaşırız.

Aynizâde Hasan Tahsin'in "Serbestî-yi Mübâdelât ve Usûl-i Himâye" başlıklı yazısı, *Âşiyân*'in üç sayısında (S. 3, 7 ve 14) tefrika hâlinde yayımlanır.

Aynizâde Hasan Tahsin'in II. Meşrutiyet dönemi iktisadî hayatının genel bir çerçevesini çizmesi açısından bu üç makalesi son derece önemlidir.

Aynizâde Hasan Tahsin'e göre, II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı ekonomisi için, gümrük usulünün düzenlenmesi, Avrupa milletlerinin gerçekleştirdiği gibi, hayati önem taşımaktadır. Avrupa ülkeleri iç ticaretlerini savunmak ve güçlendirmek için bu düzenlemeyi yapmışlardır. Osmanlılar da fakirlik ve sefaletle düşmemek, harap olmamak üzere böyle yapmalıdır. Bu konuda, Osmanlılar için iki hareket tarzı takip edilmelidir:

1) Memleketimizde yetişmeyen gıda ve üretilmeyen mamüllerin serbestçe ithal edilmesine izin vermek,

2) Memleketimizde yetiştirilebilen gıda ve üretilen mamüllerin ülkeye girişini engellemektir.

Osmanlı ekonomisinin canlanması için âdil bir vergi sistemi getirilmeli; çiftçilerle fabrikatörler millî üretimin kaynaklarını canlı tutabilmek üzere desteklenmelidir.

Aynizâde Hasan Tahsin; Fransa, İngiltere, Almanya gibi ülkelerdeki iktisadî etkinlikleri karşılaştırmalı olarak ele alır. Tanınmış ekonomistlerin görüşlerine yer verir.⁶⁰

Aynizâde Hasan Tahsin'in "Serbestî-i Mübâdelât ve Usûl-ı Himâye" başlıklı makalesinin ikinci kısmı, daha çok İngiltere'nin 1860'tan itibaren ticarete uyguladığı serbest rejimin İngiliz ekonomisine kazandırdıklarını sıralayıcı niteliktedir. Aynizâde bir İngiliz ekonomistin şu sözlerini de aktarır:

"Güneş tekâmül tabiata feyz-bahş olduğu gibi serbestî-yi mübâdelât da her nev' istihsâlâtı feyizlendirir."⁶¹

Bütün bu görüşler liberal ekonomi anlayışının Osmanlı memleketinde benimsenip uygulanması özlemini de yansıtmaktadır.

Âşiyân'da Mehmet Emin imzası ile üç tefrika hâlinde yayımlanan "Memâlik-i Osmâniyye Demir Yolları Tarihçesi ve Alman Politikası" başlıklı eleştirel makaleler de Osmanlı iktisadî hayatını ilgilendirmesi açısından önemlidir.⁶²

DİĞER YAZILAR

Âşiyân mecmuasında hikâyelere, roman tefrikalarına, tiyatro yazılarına da yer verilir.

Tahsin Nahid'in "Serâb-ı Müstakbel"i manzum bir hikâyedir. Hüseyin Cahid, Ali Fuat, Said Hikmet, Ömer Seyfettin, Ali Muzaffer gibi isimlerin bir veya birkaç hikâyeden oluşan eserleri bulunmaktadır.

Cemil Süleyman'ın "Kadın Rûhu" başlıklı uzun hikâyesi Âşiyân'ın on dört sayısında tefrika hâlinde yayımlanır.

Müş tâk Bey'in Fransızcadan tercüme ettiği *Afv* romanı da on dört sayı içinde tefrika olarak sunulur.

Hüseyin Suat'ın "Şehbâl Yahud İstibdâdın Son Perdesi" ile Said Hikmet'in "Mâzi ve Âti" başlıklı piyesleri de tiyatro eserleri olarak dikkati çeker.

Âşiyân'da edebî ve özel mektuplar, dinî ve tasavvufî konular, İslam felsefesi (İmam Gazali), ahlakî, siyasî ve kısmen sosyal muhtevalı yazılar da yer almaktadır.

SONUÇ

Âşiyân mecmuası, II. Meşrutiyet dönemi basın dünyasında etkili olan mecmualardan biridir. Haftalık olarak yirmi altı sayı yayımlanmış olan bu mecmuanın yazar-şair kadrosuna ve burada yer alan yazıların niteliğine baktığımız zaman, *Servet-i Fünun* dergisinin genel havasını yansıttığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Nitekim, Abdullah Uçman'ın da çok yerinde tespitleriyle *Âşiyân*'ın;

"(...) devri içinde asıl önemi, büyük bir kısmını daha önce dağılan *Servet-i Fünun* edebî topluluğuna mensup şair ve yazarların eserlerine geniş ölçüde yer vermesinden, yani bir nevi *Servet-i Fünun*'un devamı gibi görünmesinden ileri gelmektedir."⁶³

Âşiyân'daki fikir, ilim, ekonomi, sanat ve siyaset vb. konulara ilişkin yazılarda *Servet-i Fünun* dergisinin genel havasında görülen ve II. Meşrutiyet döneminin de hâkim fikir akımlarından olan pozitivizm-Batıcılık cereyanının etkileri âşikârdır. Bu etkinin izleri dergide yayımlanan edebî ürünlerde de görülür.

Âşiyân'ın yazar kadrosu, imzalarını attıkları her yazıda, Doğu ve Batı'ya ait müktesebâtı sentezleyerek Osmanlı fikir, sanat ve edebiyat kamuoyunun dikkatine arz eder.

Âşiyân, II. Meşrutiyet dönemi fikir, sanat, siyaset ve edebiyat dünyasının bir bakıma aynası gibidir. Bu dönem, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin teşekkülünde rol oynaması ve günümüzde tartışılan birçok konuyla bağlantılarının bulunmasıyla yakın dönem Türk tarihi açısından önemli bir devirdir. Bu nedenle, II. Meşrutiyet döneminde bütün bir Osmanlı coğrafyasında yayımlanmış olan dergi ve gazetelerin çok titiz bir emekle incelenmesi gerekir. Yapılan çalışmaların mutlaka yayımlanması da anlamlı olacaktır.⁶⁴ Daha teşekküllü bir 'Türk Edebiyatı Tarihi'nin yazılabilmesi, "hür tefekkürün kaleleri" olan dergiler, süreli yayınlar üzerindeki çalışmalara bağlıdır.

Süreli yayınlarda keşfedilmeyi bekleyen şiir, hikâye, roman, tiyatro, tenkit, biyografi, özetle edebî ve fikrî yazılar, gün ışığına çıkarıldıkça, güvenilir bir 'Yeni Türk Edebiyatı Tarihi' için gelecek nesillere, bilgi ve belge birikimi aktarılacaktır. Böylece Türk edebiyat tarihçisi ve araştırmacılarının da zaman ve emek tasarrufu asgari düzeye inecektir.

ÂŞİYÂN'IN DİZİNİ

Numara: 1, 28 Ağustos 1324

- ✓ Tevfik Fikret, "Hayât" -Halûk'ın Defteri'nden- (şiir), s. 3-4.
- ✓ İsmail Safa, "Teessür" (şiir), s. 4-6.
- ✓ H. [üseyin] Sîret [Özsever], "Gurbette" (şiir), s. 6-7.
- ✓ Fâik Ali [Ozansoy], "Ölüm" (şiir), s. 7-9.
- ✓ Ahmed Hâşim, "Perî-yi Hürriyet" (şiir), s. 9-10.
- ✓ Tahsin Nahid, "Ben" -Refika-ı Tahrîrim Nevvâre Hanumefendi'ye- (şiir), s. 10-15.
- ✓ İbnü' s-Sırrî Mustafa Nâmık [Çankı], "İn'ikâs-ı İstifhâm" (şiir), s. 15-16.
- ✓ Hüseyin Cahid [Yalçın], "Hayât-ı Hakîkiye Sahneleri: Tebdîl-i Hevâ" (nesir), s. 16-18.
- ✓ Ali Suad [Yalçın], "Vatanım" (nesir), s. 18-20.
- ✓ Hüseyin Suad, "Açık Mektub" -Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi Ferîk İzzet Paşa'ya- (nesir), s. 20-24.
- ✓ Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestîsi (1)" (nesir), s. 24-29.
- ✓ Ruhsân Nevvâre [Ebüzziya Hâdiye Selimoğlu], "Biz mi Ne Olacağız?" (nesir), s. 29-31.
- ✓ [İsmail] Müştâk, [Mayakon]⁶⁵ "Afv (1)" (roman) -Fransızcadan-, s. 32.

Numara: 2, 21 Şaban 1326-4 Eylül 1324

- ✓ Tevfik Fikret, "Hemşirem İçin" -Nineme- (şiir), s. 35-38.
- ✓ H. Sîret, "Kumru ve Rübâb" (şiir), s. 38-39.
- ✓ Fâik Ali, "Niyâz" (şiir), s. 39-40.
- ✓ Emin [Bülent Serdaroğlu], "Hisarlara Karşı" -Vatan Çocuklarına- (şiir), s. 40-42.
- ✓ Ahmed Şuayb, "Ernest Renan", Hayatı 1 (nesir), s. 43-58.
- ✓ Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestîsi (2)" (nesir), s. 59-61.
- ✓ Müştâk, "Afv (2)" (roman), s. 62-64.

Numara: 3, 28 Şaban 1326-11 Eylül 1324

- ✓ Hüseyin Sîret, "Karmen" (şiir), s. 67-68.
- ✓ Fâik Ali, "Hücrem" (şiir), s. 68-71.
- ✓ Ahmed Hâşim, "Hilâl-i Semen" (şiir), s. 71-72.
- ✓ Süleyman Cemil, "Bârân-ı Dürr ü Elmâs" (nesir), s. 72-73.
- ✓ Tahsin Nahid, "Serâb-ı Müstakbel-1" (-manzum hikâye-), s. 73-77.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Muzlim Terâneler" -Tahsin Nahid Bey'e- (şiir), s. 78.
- ✓ Ali Fuad, "Keşke Görmeyeydim" (nesir-küçük hikâye-), s. 78-80.
- ✓ Said Hikmet, "Misafirlikte Bir Gece" (nesir), s. 80-85.
- ✓ Aynizâde Hasan Tahsin, "Serbesti-yi Mübâdelât ve Usûl-i Himâye (1)" (nesir), s. 86-89.

- ✓ Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi (3)" (nesir), s. 89-93
- ✓ Müştâk, "Afv (3)" (roman), s. 94-96.

Numara: 4, 5 Ramazan 1326-18 Eylül 1324

- ✓ Abdülhak Hâmid [Tarhan], "Bilmem Kimin İçün?" (şiir), s. 99-100.
- ✓ Mehmed Emin, "Ahiretlik" (şiir), s. 101-102.
- ✓ Ali Suad, "Yazamıyordum" (nesir), s. 102-103.
- ✓ Râif Necdet [Kestelli], "Mai ve Siyah Dakikalar" -Mai ve Siyah Müellif-i Muhteremine- (nesir), s. 104-105.
- ✓ Ruhsân Nevvâre, "Zulmet" -Ona- (nesir), s. 105-106.
- ✓ Ali Sühâ [Delilbaşı], "Çiğdem" (nesir), s. 107.
- ✓ Enis Avni, "Gurbet Yolunda" -Kış Hatıraları- (nesir), s. 107-108.
- ✓ İbrahim Alaeddin [Gövsâ], "Yarın" (şiir), s. 108-109.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Şebâb-ı Nigûn" -Ahmed Şuayb Beyefendi'ye- (şiir), s. 109.
- ✓ Cemil Süleymân [Alyanakoğlu], "Âşiyân-ı Müstakbel" -Tahsin Nahid Bey'e- (nesir), s. 110-116.
- ✓ Said Hikmet, "Tiyatroya Giderken" (nesir), s. 117-120.
- ✓ Celal Sahir [Erozan], "Beyaz Saçlar" (nesir), s. 120-121.
- ✓ Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi (4)" (nesir), s. 122-126.
- ✓ Müştâk, "Afv (4)" (roman), s. 126-128.

Numara: 5, 12 Ramazan 1326-25 Eylül 1324

- ✓ Fâik Ali, "İnfilâk-ı Zalâm" (şiir), s. 131-133.
- ✓ Ali Kâmi [Akyüz], "Bir Şâir-i Âfil İçin" (şiir), s. 133.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Sirişk-i Eş'ârım" -Mehmed Âsum'a- (şiir), s. 134.
- ✓ Edhem, "Hürriyet-i Fikriyyenin Hudûdu Var mıdır?" (nesir), s. 134-142.
- ✓ Ali Sühâ, "Temâşâ Tenkîdâtı: Jön Türk" (nesir), s. 143-152.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (1)" -Uşâkkizâde Halid Ziya Beyefendi'ye- (hikâye), s. 153-156.
- ✓ Müştâk, "Afv (5)" (roman), s. 157-160.

Numara: 6, 19 Ramazan 1326-2 Teşrinievvel 1324

- ✓ Cenab Şahabeddin, "Teofik Fikret'e" -Rübâb-ı Şikeste İçin- (şiir), s. 163-164.
- ✓ Ali Suad, "En Güzel Gün" (nesir), s. 165-166.
- ✓ Fâik Ali, "Mayıs Akşamları" (şiir), s. 167-169.
- ✓ İsmail Hakki, "Bir Ziyafet... Bir İstiklâl" (nesir), s. 170-177.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Bâdiye-i Mukadderât" -Tahsin ve Emin'e- (nesir), s. 178.
- ✓ İbn-i Hâzım: Ferid, "Dîn-i Mübin-i İslâm ve Tecelliyât-ı Ramazân" (nesir), s. 179-183.

- ✓ Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi (5)" (nesir), s. 183-188.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (2)" (hikâye), s. 189-191.

Numara: 7, 26 Ramazan 1326-9 Teşrinievvel 1324

- ✓ Ali Suad, "Nâmık Kemâl'e" (nesir), s. 195-196.
- ✓ Emin, "Hacer ve İsmail" (şiiir), s. 197-202.
- ✓ Aynizâde Hasan Tahsin, "Serbestî-yi Mübâdelât ve Usûl-ı Himâye (2)", (nesir), s. 203-206.
- ✓ İsak Ferera, "Serseri Yahudi" -Kalb-i Şikeste-i Mü'ellifine- (şiiir), s. 206-208.
- ✓ Sâti, "Târih ve Külliyyât-ı Ulûm" -Ulûmda Menfa'atpereslik- (nesir), s. 208-212.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 212-215.
- ✓ Süleyman Fehmi, "Aktör Burhaneddin [Tepsi] Bey" (nesir), s. 216-218.
- ✓ Said Hikmet, "Hayât-ı Hakikiye Sahneleri: Mubassır" (nesir), s. 218-220.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (3)" (hikâye), s. 221-224.

Numara: 8, 10 Şevvâl 1326-23 Teşrinievvel 1324

- ✓ Abdülhak Hâmid, "(İbn-i Musâ)'dan Bir Sahîfe-i Bedia" -Musa Hîn-i ve-fâtında- (şiiir), s. 227.
- ✓ Hasan Hayrullah, "Midhat Paşa'nın Son Mektupları" (nesir), s. 228-234.
- ✓ Tevfik Fikret, "Bir Cevab" -Cenab'ın Bir Mektubuna- (şiiir), s. 235-236.
- ✓ Ali Suad, "Hayât-ı Hakikiye Sahnelerinden: Kezban" -Tevfik Fikret Bey'e- (nesir), s. 237-239.
- ✓ Hüseyin Sîret, "Ferdâ-yı Tedfîn" -Sabaheddin Beyefendi'ye- (şiiir), s. 240-241.
- ✓ Ali Kâmi, "Kurtulabilsem!" (şiiir), s. 242.
- ✓ Süleyman Bahri, "Çöl" -Âşiyân Müessislerine- (şiiir), s. 242-245.
- ✓ Âkil Koyuncu, "Kable's-Sabâh" -Kardeşim Ali Canib'e- (şiiir), s. 245.
- ✓ Âsaf Nef'i, "Bir Medeniyet Nasıl Münkariz Olur" (nesir), s. 246-248.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Mebde-i Şi'rim" (şiiir), s. 249.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 250-253.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (4)" (hikâye), s. 254-256.

Numara: 9, 18 Şevvâl 1326-30 Teşrinievvel 1324

- ✓ Abdülhak Hâmid, "(İbn-i Musâ)'dan Bir Sahîfe-i Bedi'a Daha" (şiiir), s. 259-262.
- ✓ Halide Sâlih [Halide Edip Adıvar], "Shakespeare-Zola" (nesir), s. 263-265.
- ✓ Ali Kâmi, "Osmanlı Bayrağına" (şiiir), s. 266-268.
- ✓ Sâti, "Hayât ve Hidemât-ı Meşâhîr: Pasteur" (şiiir), s. 269-274.
- ✓ Safveti Ziya, "Ebedî Bir Hikâye" -Halid Ziya Bey Kardeşime- (nesir), s. 275-279.

- ✓ Enis Avni, "Temâşâ-yı Leyâl" -Hepsi Hatıralardır- (şiir), s. 280.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra (Kesret-i Mevcûdiyyet Yahud Kesretde Vahdet)" (nesir), s. 281-284.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Râhu (5)" (hikâye), s. 285-288.

Numara: 10, 25 Şevvâl 1326-6 Teşrinisâni 1324

- ✓ Hüseyin Suad, "Şehbâl Yahud İstibdâdın Son Perdesi" (Birinci Perde), (nesir), s. 290-304.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Musâhabe-i Edebiye (1): Mekteplerde Edebiyyat" (nesir), s. 305-309.
- ✓ Hüseyin Cahid, "Tünelde" -Samimî Teessürler- (nesir), s. 310-311.
- ✓ Ali Suad, "Secde-i Veda" (nesir), s. 311-313.
- ✓ Mehmed Âsım, "Hisârlar Önünde" -Tevfik Fikret Bey'e- (şiir), s. 314-315.
- ✓ Rasim Haşmet, "Memurlarımıza" (şiir), s. 316-317.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Nevâ-yı Andelib" -Rübâb-ı Şikeste Mübdiine- (şiir), s. 318-319.
- ✓ Ömer Seyfeddin, "Tâc" -Acem Şâhı'na- (şiir), s. 320.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 321-325.
- ✓ Müştâk, "Afv (6)" (roman), s. 326-328.

Numara: 11, 2 Zilka'de 1326-13 Teşrinisâni 1324

- ✓ Hüseyin Siret, "Şehbâl (İkinci Perde)" (nesir), s. 321-341.
- ✓ Süleyman Nesib, "Son Ses" (şiir), s. 342.
- ✓ Ali Canib, "Yalnız Bir Sahne" -Tahsin Nahid Bey'e- (şiir), s. 343.
- ✓ Mustafa Nâmık, "İstıfâl" (şiir), s. 344.
- ✓ Sâti, "Pasteur" (nesir), s. 345-352.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Râhu (6)" (hikâye), s. 353-356.
- ✓ Müştâk, "Afv (7)" (roman), s. 357-360.

Numara: 12, 9 Zilka'de 1326-20 Teşrinisâni 1326

- ✓ Hüseyin Suad, "Şehbâl Yahud İstibdâdın Son Perdesi (Üçüncü Perde)" (nesir), s. 363-373.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Musâhebe-i Edebiyye (2): Tahrîb-i Lisân" (nesir), s. 374-380.
- ✓ Fâik Ali, "Çamlar" (şiir), s. 380-381.
- ✓ Said Hikmet, "Macuncu" (nesir), s. 382-383.
- ✓ İbrahim Alaeddin, "Yaz Denizi" (şiir), s. 383-384.
- ✓ Âkil Koyuncu, "Ukde" (şiir), s. 384-385.
- ✓ Ali Canib [Yöntem], "Mumum İçin" -Doktor Cezmi Âgâh'a- (şiir), s. 385-386.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Şifâ-yı Ezelî" -İnan Halûk Ezelî Bir Şifâdır Aldanmak- (şiir), s. 386.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 387-392.

- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (7)" (hikâye), s. 393-396.
- ✓ Müştâk, "Afv (8)" (roman), s. 397-400.

Numara: 13, 16 Zilka' dde 1326-27 Teşrinisâni 1324

- ✓ Cenab Şahabeddin, *Musâhabe-i Edebiyye (3): Tiyatro Telifi* "Jön Türk Faciası Münâsebetiyle- (nesir), s. 403-407.
- ✓ Hüseyin Suad, "Şam Cemiyet-i Fünun-ı Tıbbiyesinin Resm-Güşâdında" (nesir), s. 408-411.
- ✓ Sâlih Zeki, "İhtimâliyât-İtikâdiyât" (nesir), s. 412-416.
- ✓ Sâmih Fethi, "Hazâna Karşı" -Şiirimi Seven İçin- (şiir), s. 416.
- ✓ Ali Suad, "İsmail Safa'ya" (nesir), s. 417-418.
- ✓ G(ayın) Kemâl, "Hayat Yapraklarından" (şiir), s. 418.
- ✓ Seniha Nezahat, "Hanımlara Mahsûs Bir Dârü'l-Fünun" (nesir), s. 419-426.
- ✓ Ali Fuad, "Gordon" (nesir), s. 427-428.
- ✓ Osman Fahri, "Son Baharda" -Cemil Süleyman Bey'e- (şiir), s. 428.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Keman Dinlerken" (şiir), s. 428.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (8)" (hikâye), s. 429-432.

Numara: 14, 23 Zilka'de 1326-4 Kânunuevvel 1324

- ✓ İsmail Müştâk, "Üsbû-yı Siyâsi" (nesir), s. 3-7.
- ✓ Cenab Şahabeddin, *Musâhabe-i Edebiyye (4): Fâni Teselliler* (nesir), s. 7-12.
- ✓ Hüseyin Suad, "Ey Büse-i Zevciyete İlk Günde İhânet Eyleyen Âfet!" -Sana- (şiir), s. 12-13.
- ✓ Ali Kâmi, "Cerîha-i Kalbim" (şiir), s. 13-14.
- ✓ Ferid Vecdi, "Na'ş-ı Emel" (şiir), s. 14.
- ✓ Aynizâde Hasan Tahsin, "Usûl-ı Himâye ve Serbestî-i Mübâdelât" (nesir), s. 15-17.
- ✓ Mehmed Âsım, "İslâmiyette Timsâl-i Hürriyet" -Mustafa Nâmık'a- (şiir), s. 17-18.
- ✓ İsak Ferera, "Menfâya Doğru" -Fâik Ali Bey'e- (şiir), s. 18-20.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Reng ü İbhâm" (şiir), s. 20.
- ✓ Nesime Müzehher, "Çamlıca'da Bir Eylül Akşamı (Menfâdan Gelenlere)" (nesir), s. 21-23.
- ✓ Advıye Şükran, "Son Temenni" (nesir), s. 23-24.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 25-28.
- ✓ Müştâk, "Afv (9)" (roman), s. 29-32.

Numara: 15, 11. 7. 1324

- ✓ Hüseyin Suad, "Şehbâl, İki Sene Sonra Bir Burusa'da (Dördüncü Perde)" (nesir), s. 33-39.
- ✓ Tevfik Fikret, "Abdülhak Hâmid" (şiir), s. 40.
- ✓ Hüseyin Suad, "Tahrîr-i Melâl Gözyaşları" (şiir), s. 46-47.

- ✓ Ali Suad, "Meb ûslar-ı İstikbâl" (şiiir), s. 47-49.
- ✓ Ömer Seyfeddin, "İki Meb'ûs" (nesir, küçük hikâye), s. 49-57.
- ✓ A. Cevdeti, "Per u Mes Biletleri" -Hayat Yolunda- (şiiir), s. 58-59.
- ✓ Emin Bülemd, "Soğuk Geceler" -Sana- (şiiir), s. 60.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (9)" (hikâye), s. 61-64.

Numara: 16, 6 Zilhicce 1336-17 Kânunuevvel 1324

- ✓ Abdülhak Hâmîd, "Dilber-i Nihân-Peyker" (şiiir), s. 65-66.
- ✓ Fâik Ali, "Temennî-yi Bî-Sûd" (şiiir), s. 67.
- ✓ Ali Suad, "Mevt ile Muhabbet Kardeşdirler" (nesir), s. 68-70.
- ✓ Muhyüüddin, "Hande" (şiiir), s. 71-72.
- ✓ İsak Ferera, "Altın Kafes" (şiiir), s. 73-74.
- ✓ Halil Nihad [Boztepe], "Hayât-ı Hakikiye Sahneleri: İlk İnkisâr-ı Hayâl" (nesir), s. 75-80.
- ✓ M. Hilmi, "İlhâm-ı Firâk" (şiiir), s. 81.
- ✓ Doktor Sadeddin Vedad, "Hıfz-ı Sıhhat-ı İctimâ'î" (nesir), s. 82-86.
- ✓ Mehmed Nureddin, "Tahlîl-i Edebî" (nesir), s. 86-96.

Numara: 17, 13 Zilhicce 1336-25 Kânunuevvel 1324

- ✓ Hüseyin Suad, "Şehbâl" (Beşinci Perde -Son-), (nesir), s. 96-106.
- ✓ H. Sîret, "Sükût u Kıyâm" -Cenab Şahabeddin'e- (şiiir), s. 107.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Musâhabe-i Edebiyye (5): İkamet-i Efkâr" -(nesir), s. 108-112.
- ✓ Enis Avnî, "İhtisâsât-ı Gâlîbe" -Fâik Ali'ye- (şiiir), s. 113.
- ✓ Tahsin Nahid, "Nazm-ı Ser-Âzâd-Yaz Gecesi" -Üstâd-ı Muhterem Tevfik Fikret Beyefendi'ye- (şiiir), s. 114-116.
- ✓ Said Hikmet, "Mini Mini Yenge (1)" (nesir, küçük hikâye), s. 117-124.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (10)" (hikâye), s. 125-128.

Numara: 18, 21 Zilhicce 1326-1 Kânunusânî 1324

- ✓ Abdülhak Hâmîd, "Merhûm Ziya Paşa" (şiiir), s. 129-130.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Leyâl-i Zâhire" (şiiir), s. 131.
- ✓ Hüseyin Sîret, "Kendim İçin" (şiiir), s. 132.
- ✓ Ali Suad, "Musâhabe-i Edebiyye: Hiss-i Tedkîk" (nesir), s. 133-137.
- ✓ Kilisli Rifat, "Âlâm-ı Tahsilden :1, Eski Defterler" (nesir), s. 138-143.
- ✓ Süleyman Bahri, "Âveng-i Leyl" -Ahmed Hâşim'e- (şiiir), s. 143-144.
- ✓ Doktor, Sadeddin Vedad, "Biraz da Fen ve Siyâset" (nesir), s. 145-147.
- ✓ Said Hikmet, "Mini Mini Yenge (2)" (küçük hikâye), s. 148-151.
- ✓ Server Cemal, "Hükümet ve Efrâdın Hukuk ve Vezâif-i Müttekabilesi" (nesir), s. 152-155.
- ✓ (İmzasız), "Kulübler, Cemiyyetler, Âşiyân İdarehanesine" (nesir), s. 155-156.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 157-160.

Numara: 19, 9. 1. 1325

- ✓ Halil Nihad, "Girid İçin" (nesir), s. 161-163.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Def'-i Keder" (şiir), s. 163-164.
- ✓ Ali Suad, "Hayâlîmle Söyleşirken" (şiir), s. 164-165.
- ✓ Tahsin Nahid, "Rûh-ı Mağdûr" (şiir), s. 166-167.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Güful-ı Dûrâdûr" (şiir), s. 167.
- ✓ İbn-i Hâzım: Ferid, "İmam Gazali -Hayatı- " (nesir), s. 168-174.
- ✓ (İmzasız), "Kulübler, Cemiyetler" (nesir), s. 175-176.
- ✓ Server Cemal, "Ahlâk-ı Siyâsiyye 1: Hükûmet ve Efrâdın Hukuk u Vezâif-i Mütakabilesi" (nesir), s. 177-188.
- ✓ İsmail Müştâk, "Afv (10)" (roman), s. 189-192.

Numara: 20, 16. 1. 1325

- ✓ Abdülhak Hâmid, "İki Beyit" (şiir), s. 193.
- ✓ Hüseyin Siret, "Mayısdı Pencereimizden..." (şiir), s. 193-194.
- ✓ Ali Suad, "Bunlar Kimlerdir?" (şiir), s. 195-196.
- ✓ (İmzasız), "Felsefi Bir Münâkaşa" (nesir), s. 197-205.
- ✓ Ahmed Hâşim, "Aşk" (şiir), s. 206.
- ✓ Ferid, "İmam Gazali" (nesir), s. 207-213.
- ✓ Ali Canib, "Timsâl-i Hayât" -Fikret ve Rişpen'e- (şiir), s. 213.
- ✓ Süleyman Bahri, "Bayrak" (şiir), s. 214.
- ✓ Âkil Koyuncu, "Schopenhauer" (şiir), s. 215.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (11)" (hikâye), s. 216-219.
- ✓ İsmail Müştâk, "Afv (11)" (roman), s. 220-223.

Numara: 21, 23. 1. 1325

- ✓ Said Hikmet, "Mâzi ve Âti" -Dört perdelik millî oyun- (nesir), s. 225-232.
- ✓ Fâik Ali, "İstiknah-ı Zalâm" (şiir), s. 233.
- ✓ Muhiüddin, "Giryê" (şiir), s. 234.
- ✓ A(yın) Muzaffer, "Aile ve Kadın" (nesir, küçük hikâye), s. 235-242.
- ✓ Süleyman Bahri, "Nîreng-i Neseviyyet" -Mehmed Ali Tevfik'e- (nesir), s. 243.
- ✓ Mehmed Emin, "Memâlik-i Osmaniyye Demir Yolları Tarihçesi ve Alman Politikası (1)" (nesir), s. 244-249.
- ✓ Tahsin Nahid, "Şiirlerim İçin" (şiir), s. 249.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (12)" (hikâye), s. 250-253.
- ✓ İsmail Müştâk, "Afv (12)" (roman), s. 254-256.

Numara: 22, 30. 1. 1325

- ✓ Said Hikmet, "Hüseyin Bey" (nesir), s. 257-273.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Firkatte" (şiir), s. 274.
- ✓ Ferid, "İmam Gazali" (nesir), s. 275-281.

- ✓ Mehmed Âsım, "Ufuklarım 1" (şiiir), s. 282-283.
- ✓ A. Cevdeti, "Geceler" (şiiir), s. 284.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Nuhfe-i Muhammedet" (şiiir), s. 285.
- ✓ İsmail Müştâk, "Afo (13)" (roman), s. 286-287.

Numara: 23, 6. 2. 1325

- ✓ Said Hikmet, "Mâzi ve Âti" (İkinci Perde), (nesir), s. 289-296.
- ✓ Abdülhak Hâmîd, "Şinasî Merhûm" -Abdülhak Hâmîd Bey'in Gayr-ı Matbû Eşârından- (şiiir), s. 297-298.
- ✓ Fâik Ali, "Hayâl-i Müşahhas" (şiiir), s. 299.
- ✓ Kilisli Rifat, "Hacı Hayâtından" -Kardeşim Doktor Esad Bey'e- (nesir), s. 300-303.
- ✓ Mehmed Emin, "Memâlik-i Osmâniyye Demir Yolları Tarihçesi ve Alman Politikası (2)" (nesir), s. 304-310.
- ✓ Cemil Süleyman, "Kadın Rûhu (13)" (nesir), s. 311-315.
- ✓ İsmail Müştâk, "Afo (14)" (roman), s. 316-320.

Numara: 24, 13. 2. 1325

- ✓ Said Hikmet, "Mâzi ve Âti" (nesir), s. 321-329.
- ✓ Cenab Şahabeddin, "Unutmalıtım!" (nesir), s. 330.
- ✓ Hüseyin Suad, "Üvegi Ana" -Hâlide Sâlih Hanımefendi'ye- (şiiir), s. 331.
- ✓ Tahsin Nahid, "Katol Mendes" (nesir), s. 332-335.
- ✓ Süleyman Bahri, "Timsâl-i Edebiye" (şiiir), s. 336.
- ✓ M. Behçet, "Venüs" (şiiir), s. 337.
- ✓ Mustafa Nâmık, "Neşîde" (şiiir), s. 337-338.
- ✓ Mehmed Emin, "Memâlik-i Osmâniyye Demir Yolları Tarihçesi ve Alman Politikası (3)", (nesir), s. 339-342.
- ✓ Hasan Ferhat, "Terbiye-i İctimâiye" (nesir), s. 343-346.
- ✓ Halil, "Ölümden Sonra" (nesir), s. 347-352.

Numara: 25, 20. 2. 1325

- ✓ Said Hikmet, "Mâzi ve Âti" (Üçüncü Perde), (nesir), s. 353-365.
- ✓ Eşref, "İâne-i Şitâiyye" (şiiir), s. 366-368.
- ✓ Hüseyin Sîret, "Manş'ın Sâhilinde" (şiiir), s. 369-370.
- ✓ Ali Suad, "Yâd-ı Baid" (nesir), s. 372-376.
- ✓ Asaf Nefî, "Hayât-ı Fikriye: Anatole France" (nesir), s. 377-382.
- ✓ Süleyman Bahri, "Ümm-i Deryâ" -İsak Ferera Efendi'ye- (şiiir), s. 383-384.

Numara: 26, 27. 2. 1325

- ✓ Said Hikmet, "Mâzi ve Âti" (Dördüncü Perde), (nesir), s. 385-399.
- ✓ Süleyman Nesib, "Hande-i Adem" (şiiir), s. 400.
- ✓ Ali Canib, "Serâir-i Hüsn ü Şi'rin" -Menekşe Semâlara- (şiiir), s. 401.

- ✓ Müfid Râtib, *Abdülhâk Hâmid'in Meşhûr Eseri: "Tezer"*, s. 402-405.
- ✓ Mustafa Nâmık, *"İnfial"* -Ali Canib Bey'e- (şiir), s. 405.
- ✓ Halil, *"Ölümden Sonra"* (nesir), s. 406-411.
- ✓ Cemil Süleyman, *"Kadın Rûhu (14)"* (hikâye), s. 412-416.

26. sayının ekinde yer alan şiir ve yazılar

- ✓ Fahri, *"Tasvîr-i Âlem"* (şiir), s. 1.
- ✓ Ahmed Reşid, *"Hem-cinslerime"* -Mezârdan Sesler Mü'ellifine- (şiir), s. 2.
- ✓ İsmail Hikmet, *"Son Rica"* (nesir), s. 3-4.
- ✓ Hakkı Târık [Us], *"Sayd-i Eş'ar"* -Fâik Ali Beyefendi'ye- (şiir), s. 5.
- ✓ Alaeddin Cemil, (Mekteb-i Hukukdan): *"Vatan Uğrunda"* (nesir), s. 6-9.
- ✓ Mehmed Sabîh, *"Aşk"* -Ona- (nesir), s. 10-11.
- ✓ Nizameddin, *"Bir Akşam"* (nesir), s. 12.

DİPNOTLAR

- 1 Kenan Akyüz, *Tevfik Fikret*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 56, Ankara, 1947, s. 72.
- 2 İbnü's-Sırrî Mustafa Nâmık [Çankı]'yı özellikle *Büyük Felsefe Lügati* (c. 1-3, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1954) ile tanırız. 1927-1928 yılları arasında Üsküdar Erkek Lisesi'nde ilk bediiyat derslerini veren yazarın liselerin üçüncü sınıfı için hazırladığı *Bediiyat* adlı eseri (İstanbul, 1930) Cumhuriyet sonrası yeni harflerle yayımlanan ilk estetik kitaptır. Yazarın ayrıca *Ruhiyat* (1926), *Mantık* (1926), *Ahlâk* (1928), *Aristo* (1931), *Eski Yunan Terbiyecileri* (1931) gibi kitapları da bulunmaktadır.
- 3 Süleyman Fehmi Bey, Mekteb-i Sultânî Edebiyat Muallimi'dir. 1328/1912'de üçüncü basımı yapılan *Edebiyat* başlıklı kitabın müellifi de Süleyman Fehmi'dir. Yazar, bu kitapta da sanat, edebiyat ve estetik sorunlarını ele alır. Bu kitap, edebiyat nazariyatı bakımından fevkalâde ehemmiyetlidir.
- 4 Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi", *Âşiyân*, S. 1, 28 Ağustos 1324, s. 24.
- 5 *Agm.*, s. 28.
- 6 Süleyman Fehmi, "Edebiyatın Gâyesi ve Hudûd-ı Serbestisi", *Âşiyân*, S. 1, 28 Ağustos 1324, s. 24-29; S. 2, 4 Eylül 1324, s. 59-61; S. 3, 11 Eylül 1324, s. 89-93; S. 4, 18 Eylül 1324, s. 122-126; S. 6, 2 Teşrievvel 1324, s. 183-188.
- 7 Ernest Renan'ın Doğu ve Batı düşünce dünyasında tartışmalara yol açan temel iddiası onun "İslâmiyet ve Bilim" (L'İslamisme et Science) hakkında İslâmiyet'i ve Müslümanları inciten görüşleri ileri sürmesidir. Nâmık Kemal, Ernest Renan'ın "İslâmiyet ve Bilim" başlıklı makalesine Mîdillî'de bulunduğu yıllarda *Renan Müdafaaanâmesi* başlıklı risâlesi ile cevap verir. Devrin diğer Müslüman ve Hristiyan münevverlerinden Cemalettin Efgânî, Ataullah Bayezidof, İbnürreşat Ali Ferruh, Muhammed Abduh, Seyyid Emir Ali, Celâl Nuri, Ahmet Rıza, Seyyid Reşid Rıza, Muhammed Hamidullah, Haydar Bammate, Ayaz İshakî ve Charles Mismar, M. Dieulafoy, Gustave Le Bon, M. Raymond, Louis Massignon bu makale ile ilgili değerlendirme yapmışlardır. Ziya Paşa'nın "Terkib-i Bend"inde yer alan;
İslâm imiş devlete pâ-bend-i terakkî
Evvel yoğ idi işbu rivâyet yeni çıktı.
 beyti de duyulan rahatsızlığa bir tepki olarak kaydedilebilir. (Ali İhsan Kolcu "Renan Müdafaaanâmesi", *Tanzimat Edebiyat 1 Şiir*, Salkımsöğüt Yayınları, Ankara, 2004, s. 199.
- 8 *Agm.*, s. 52-58.
- 9 Cenap Şahabettin, "Mekteplerde Edebiyat", *Âşiyân*, S. 10, 6 Teşrihsânî 1324, s. 305-309.
- 10 *Agm.*, s. 305.
- 11 *Agm.*, s. 305.

- 12 Agm. s. 305-306.
13 Agm., s. 306.
14 Mehmet Nurettin, "Tahlîl-i Edebi", *Âşiyân*, S. 16, 17 Kânunuevvel 1324, s. 86-96.
15 Agm., s. 86.
16 Agm., s. 86-87.
17 Agm., s. 87.
18 Agm., s. 87.
19 Agm., s. 87.
20 Agm., s. 88-90.
21 Agm., s. 90-93.
22 Agm., s. 93-94.
23 Agm., s. 94.
24 Agm., s. 95.
25 Agm., s. 95-96.
26 Agm., s. 96.
27 Ali Sühâ, "Temâşâ Tenkîdâtı: Jön Türk", *Âşiyân*, S. 5, 25 Eylül 1324, s. 143-152; Cenap Şahabettin, "Tiyatro Telifi: Jön Türk Faciası Münâsebetiyle", *Âşiyân*, S. 13, 27 Teşrinisani 1324, s. 403-407.
28 Agm., s. 143.
29 Agm., s. 144-145.
30 Agm., 146.
31 Agm., 149-153.
32 Cenap Şahabettin, "Tiyatro Te'lîfi: Jön Türk Faciası Münâsebetiyle", *Âşiyân*, S. 13, 27 Teşrinisani 1324, s. 403-407.
33 Agm., s. 403-404.
34 Agm., s. 404-405.
35 Agm., s. 406-407.
36 Ali Suad, "Nâmık Kemal", *Âşiyân*, S. 7, 9 Teşrinievvel 1324, s. 195-196.
37 Süleyman Fehmi, "Aktör Burhaneddin Bey", *Âşiyân*, S. 7, 9 Teşrinievvel 1324, s. 216.
38 Agm., s. 217.
39 Agm., s. 217-218.
40 Halide Salih, "Shakespeare-Zola", *Âşiyân*, S. 9, 30 Teşrinievvel 1324, s. 263-265.
41 Agm., s. 263.
42 Agm., s. 263-264.
43 Agm., s. 264.
44 Agm., s. 265.
45 Agm., s. 265.
46 Hilmi Ziya Ülken, "M. Sâtu (Sâtu-el -Husrî)", *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 3. bs., Ülken Yayınları, İstanbul, 1992, s. 179.
47 Sâtu, "Ulûmda Menfaat-perestlik", *Âşiyân*, S. 7, 9 Teşrinievvel 1324, s. 208-212.
48 Agm., s. 209-211.
49 Agm., s. 212.
50 Doktor Saadettin Vedat, "Biraz da Fen ve Siyaset", *Âşiyân*, S. 18, 1 Kânunusani 1324, s. 145-147.
51 Agm., s. 146-147.
52 Edhem, "Hürriyet-i Fikriyenin Hudûdu Var mıdır?", *Âşiyân*, S. 5, 25 Eylül 1324, s. 134-142.
53 Agm., s. 140-142.
54 Ruhsân Nevvâre, "Biz mi Ne Olacağız?", *Âşiyân*, S. 1, 28 Ağustos 1324, s. 29-31.
55 Agm., s. 29.
56 Agm., s. 30-31.
57 Seniha Nezâhat, "Hanumlara Mahsûs Bir Dârü'l-fünun", *Âşiyân*, S. 13, 27 Teşrinisani 1324, s. 419-426.

- ⁵⁸ Aqm., s. 420-426.
- ⁵⁹ Aqm., s. 420.
- ⁶⁰ Aynizâde Hasan Tahsin, "Serbestî-i Mübâdelât ve Usûl-ı Himâye", *Âşiyân*, S. 3, 11 Eylül 1324, s. 86-89.
- ⁶¹ Aynizâde Hasan Tahsin, "Serbestî-i Mübâdelât ve Usûl-ı Himâye", *Âşiyân*, S. 7, 9 Teşrinievvel 1324, s. 203-205.
- ⁶² Mehmet Emin, "Memâlik-i Osmâniye Demir Yolları Tarihçesi ve Alman Politikası", *Âşiyân*, S. 21, 23. 1. 1325, s. 244-249; S. 23, 6. 2. 1325, s. 304-310; S. 24, 13. 2. 1325, s. 339-342.
- ⁶³ Abdullah Uçman, "Âşiyân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 4, İstanbul, 1991, s. 11.
- ⁶⁴ Bu konuda, son zamanlarda Nazım H. Polat'ın hazırlayıp Türk sanat ve edebiyat kamuoyunun dikkatine sunduğu *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, (Akçağ Yayınları, Ankara, 2005) isimli çalışması kayda değer bir örnektir.
- ⁶⁵ İsmail Müştak Mayakon 1882'de Tesalya'da doğar. Rüşdiye ve idadî tahsilini Halep'te yapar. Mülkiyeyi pekiyi derece ile birincilikle bitirir. Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemi'ne tayin edilir. Saraya Mabeyn Kâtibi olarak alınır. 1908'de Meclis-i Âyan Umûmî Kâtipliği'ne tayin olunur. Mütareke döneminde İttihat ve Terakki erkânı ile birlikte Malta'ya sürülür. TBMM'de 5. devre Siirt milletvekili seçilir. Edebiyat, tarih ve hukuk meseleleri ile ilgili yazıları vardır. Paris'te 1938'de vefat eder. Zincirlikuyu Asrı Mezarlığı'na defnedilir. (Mücellitoğlu Ali Çankara, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, Ankara 1954, s. 431).

KAYNAKÇA

- Akyüz, Kenan, *Tevfik Fikret*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 56, Ankara, 1947.
- Çankaya, Ali Mücellitoğlu, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, Ankara, 1954.
- Duman, Hasan, *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri 1828-1928*, c. 1, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara, 2000.
- Eski Harflî Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, Millî Kütüphane Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- Kanar, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Derin Yayınları, İstanbul, 2005.
- Kolcu, Ali İhsan, "Renan Müdafaa-nâmesi", *Tanzimat Edebiyatı 1: Şiir*, Salkımsöğüt Yayınları, Ankara, 2004.
- Mehmet Emin, "Memâlik-i Osmâniye Demir Yolları Tarihçesi ve Alman Politikası", *Âşiyân*, S. 21, 23. 1. 1325; S. 23, 6. 2. 1325; S. 24, 13. 2. 1325.
- Parlıtur, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2006.
- Polat, Nazım H., *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.
- Sefercioğlu, Nejat, "Âşiyân", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. 1, İstanbul, 1997.
- Tarakçı, Celal, *Cenab Şahabeddin'de Tenkid*, Eser Matbaası, Samsun, 1986.
- Toparlı, Recep - Çögenli, M. Sadi, *Osmanlıcada Kullanılan Arapça ve Farsça Edat, Zarf, Deyim ve Terkipler*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1990.
- Uçman, Abdullah, "Âşiyân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 4, İstanbul, 1991.
- Ülken, Hilmi Ziya, "M. Sâti (Sâti-el-Husrî)", *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 3. bs., Ülken Yayınları, İstanbul, 1992.